

אשר בַּרְשׁ

בּוֹנִים שָׁב מְעַבֹּדֵת הַצָּבָא

[פרק ראשון מן הרומן "פְּכֻנְיָה"]

היה ראש-חדש אלול ויום שלישי בשבת. שמש של
שְׁלֵהי קִיץ הבהיקה וחממה אותו יום יותר מן הרגיל.
האנשים שעבדו או הלכו בחוץ הזיעו, ועלי העצים הצהיבו
במהירות, ומהם כבר התחילו נושרים כדינרי-זהב לארץ
בסבת הצְנָה הגדולה שבלילות. בשדות ובגנים חפרו תפוחי-
אדמה שנתברכו השנה, כי תחת כל גבעול כמוש ורקוב
היו טמונים אשכולות של עשרים ושלושים תפוחים בריאים,
גדולים וקטנים. מזמן לזמן הוביל אכר בדרך קרון עמוס
קולסי-כרוב גדולים וסגורים. בחצרות האכרים דממו המפצות
על נעורת הקנבוס. מפני שהאפרות השתמשו בחמה הלוהטת
לפרוש בגניהן את מגילות הבד לִלְבוֹן. גני הכישות כבר
עמדו חשופים ועל-גבי חוטי-הברזל המתוחים על העמודים
התהוללו צפרים. הרחוב היוצא-דופן מן העיירה והנעוץ
כבר במשכנות הגויים, רובם רותינים ומעוטם פולנים, עמד
דומם ושֶׁבֶתִי, כי השעה היתה קרובה לצהרים. באויר כאילו
עמדה עוד בת-קולו של השופר, שנתקע בו היום בפעם
הראשונה. מעל גג ביתו הנאה של ר' זלמן-ליב סגל

הסתלסל עשן דק ומבעד לסדקי הדלת והחלונות הסגורים
 בקע ריח חריף של דגים מתבשלים.
 עגלת-אכרים קטנה, רתומה לצמד סוסים נמוכים,
 ירדה ובאה ברחוב. במושבה האחורי ישב בחור צעיר,
 שהתרומם בכל רגע והוציא חצי גופו לצד אחד כדי להקדים
 לראות את הבית מחוץ-הפצו. צעדס של הסוסים באבק
 הדרך היה שקט וגם האופנים המשוחים לא השמיעו כל
 רעש. וכשעמדה העגלה לפני בית סגל לא יצא איש לקבל
 את פני הבא.

הבחור, הוא בונים סגל, אחו בדופן העגלה ובקפיצה
 אחת עמד על הארץ. הוא היה גבוה, יפה-גזרה ולבוש
 חליפה חדשה מבד נוקשה, מקומטה מן הישיבה בעגלה.
 המעיל היה קצר ממתניו והמכנסים ארוכים מרגליו ומתקפלים
 על נעליו החזקות, הכבדות, נעלי-הצבא. בראשו היתה
 מגבעת צרת שולים עם קמט עמוק באמצעה, שעלידי כך
 נראתה כעומדת על הקדקוד. פניו היו צהבהבים, מגולחים
 וזרועים בהרות-קיץ לרוב, שערו בהיר ועיניו אפורות
 וגדולות. הבריאות והכח היו מבצבצים מכל אבריו. הוא
 הוציא ממרגלות המושב ארגז-עץ משוח בכמה צבעים,
 מבורזל ונעול בשני מנעולים קטנים והעמידו על הארץ
 לרגליו, אחר שלם לאכר בעל העגלה ואמר לו, שימתין
 רגע ויוציא לו גביע יי"ש. האכר התכופף אל השוט העומד
 לפניו ושרק בסבלנות עשויה לסוסים, ובונים התקין את
 בגדיו הקמוטים, לקח את הארגז וירד אל הדלת. הליכתו
 היתה קצת כבדה וכבולה, הליכתו של רוכב. בלי דפיקה

פתח את הדלת ונכנס אחרי הארגז. לאחר רגע יצא ובין שתי אצבעותיו גביע קטן מלא יי"ש, ובאותה כף-יד מתחת לגביע ריק קטן. האכר קבל את ה"כבוד" מידו, אמר "לבריאות!" ובאחת שלשל את המשקה אל גרונו. השיב את הגביע הריק ונטל את הרקיק, הפכו והתבונן בו מבויש ונבוך, פורר ממנו פירור ונתנו לתוך פיו ואת השאר תחב לתוך חיקו. אחר הגביה את מגבעת-הקש הגדולה, השתחוה, משך במושכות ונסע.

בונים עמד רגע עם הגביע הריק והנוצץ והביט אל הרחוב הדומם, הכיר כל בית ובית וקרא במחשבתו את שמות בעליהם. אחר נכנס שוב הביתה. הוא התפלא שמצא את הבית עזוב ללא נפש חיה ובמסדרון עמדו הדגים על החצובה בכירה והם רותחים ומבעבעים תחת צמיד אלפס-הנחושת המתרומם מן הקיטור. הוא הספיק קודם רק להכנס אל החדר הגדול ולהקיפו בעיניו. כל דבר לא נשתנה בו מאז בקורו האחרון לפני שנה ומחצה. הכל נשאר בעינו כמימי ילדותו. אותם כירי-התנור המסוידיים, אותו ארון-הספרים נקוב-העש, אותו שולחן-האלון הכבד, אותו הספסל הארוך גבה-המשענת לאורך הקיר, אותם שני הכסאות, אותם שלושת דרגשי-העץ, אותו קמטר לבן רחב ונמוך, שמתוכו הוציא את היי"ש והרקיק, אותן התמונות על הקירות, לרבות "המזרח". נדמה לו, שגם אותם זבובים גדולים מזמזמים ומתחבטים על זוגיות החלון.

היכן בני-הבית? אמנם יודע הוא, כי בשעה זו בקיץ רגילים רובם להמצא בחוץ. אבל היכן היא ה"דודה", כלומר

אמו החורגת? הרי האשה החרוצה הזאת שומרת תמיד את הבית. אפשר סרה לרגע אל אחת השכנות לשאול מה שהוא? פתח בזהירות את הקיטון, שם חדר־משכבם של „הזקנים” והילד. גם זה היה עוזב ומסודר ללא שנוי. יצא שוב אל המסדרון, עברו לרחבו ופתח את הדלת של „החדר הקטן”, שם דר וישן אחיו הבכור. אך גם שם לא היה איש. על בהונות רגליו קרב אל השולחן, לקח ספר אחר ספר, פתחם, הציץ בשעריהם והחזירם לאט למקומם. נשא עיניו אל המדף שבקיר. בהיותו בפעם האחרונה בבית לא היו עליו כל־כך הרבה ספרים. אף לא החצי. כמה מלומד הוא קובקי אחיו! כמה לשונות הוא יודע! נתן את עיניו גם במגרת השולחן הנעולה. יודע הוא כי שם מונחים „כתבים” שונים של אחיו. בודאי הספיק בינתיים להדפיס בעתון עוד איזה „מאמר”, כמו לפני שנתים. מתוך יראת־הכבוד מפני אחיו הניח את החדר, סגר בזהירות את דלתו, כאילו ישב זה בפנים שקוע בספריו, ורצה לשוב אל החדר הגדול, כדי לפתוח את ארגזו ולהוציא מתוכו את החפצים. והנה בו־ברגע נכנסה ה„דודה” מאחורי המסדרון. כשראתה את הבחור העומד לפניו תלתה את ידיה על סינרה וריסי עיניה התחילו מרפרפים בחזקה, אחרי השמיצה צוחה חשאית, וכשבונים זנק אליה, התרוממה (כי שפלת־קומה היתה) וקלטה את ראשו בשתי כפיה החמימות, משמשה אותו רגע, כדרך שעושים לתינוק „כפר פת”, אחר נשקה לו מתוך מבוכה על סנטרו המגולח, והוא תפס את ידה ונשקה פעמים ושלוש, ואחר הפסקה קטנה עוד פעם אחת.

- האשה אמרה מתוך דמעות שוחקות:
- כל־כך נבהלתי. חשבתי — גנב נכנס.
- היכן אבא? היכן הילדים?
- אבא נסע לכפר. צריך להביא עשר עגלות תפוחי־אדמה. ישוב רק לפנות ערב. קובקי יש לו שיעור. הילד בחדר, והנערות אצל חברה. עוזרות להכין את המוהר לחתונתה. איך זה לא הודעת מתי תבוא? כבר לא חכינו לך יותר.
- חפצתי להפתיעכם, והנה מצאתי בית עזוב. בינתיים אכלתי פה את ריח הדגים.
- אויה לי, כל־כך רעב אתה! מזלך גרם: לפני חצי שעה הביא „בוסק“ זאב־מים גדול — כוה. עוד היה מפרכס. הלכתי לבקש אצל שכנה שני עלי־דפנה, כי חפצתי לבשלים בחומץ. לך, בונים, הרי אין לך צלם אלהים. פניך פני גוי. מה יאמר אבא לכשיראה את סנטרך המגולח?
- הרי אינך יותר חיל. טפו, נדקרתי בו.
- אין דבר, „דודה“, בבית אַצְמַח לי זקן. כמובן, לא גדול. חבל שאינם בבית — הבאתי לכל אחד מתנה.
- ולי שכחת להביא. ממש כמו אבא.
- גם בשבילך, „דודה“, יש מתנה יפה. מזהירה בכל הצבעים. לא לחנם קראו לי חברי החילים „כילי“. על מחנות בלבד הוצאתי ממה שחסכתי יותר מעשרים זהוב.
- נו, הכנס החדרה. תנוח מעט, ואני אכין ספל קהוה. אויה לי, אני עומדת ומדברת והדגים כמעט נשרפו.
- לא נשתנית, „דודה“, אף במשהו.
- כן, אותה גרוגרת דר' צדוק. נו, לך הכן להם

את המתנות, החבריא יכולה להכנס בכל רגע.
 בונים השאיר את אמור-חורגתו במסדרון ליד הכירה,
 ובחדר שם את הארגז על אחד הדרגשים. פתח את שני
 מנעוליו והתחיל להוציא מתוכו מה שהיה בו. הארגז היה
 כמחסן מלא סחורה. תחילה הוציא את מעיל-הצבא הישן,
 שנתן לו במתנה, מעיל-אולנים כחול וקצר עשוי אריג
 עבה בלי בִּטְנָה. בצדו ה"שמאלי" בלטו פה ושם חתיכות
 בד גס. אחרי המעיל הוציא את המכנסים האדומים, מכנסי
 הרכיבה שמתקפלים לתוך מוקי המגפים. תחתם היתה מונחת
 מקופלת הכֶּפֶה האדומה, הרכה, חסרת-המצחה, ובראשה
 כפתור-הנחושת עם שלוש האותיות החלולות F. J. I. (המגפים
 עם הדרבנות מונחים היו עטופים בנִיר עבה על קרקע
 הארגז.) אחר העלה כמה כתנות וחזיות, צוארונים וגרבים,
 מטפחות ומכשירי-תפירה, וגם בִּיוֹנֵט של פלדה מצבע מים,
 ורק אחרי כל אלה נמצאה תבת-קרטון גדולה ובה כל
 המתנות. את התבה הניח על השולחן, התבונן בה רגע,
 אחר התיר את קשוריה, פתחה והתחיל מעלה מתוכה בזה
 אחר זה: מטפחת-ראש של משי צבעוני נתון בחוץ בנִיר
 שקוף – מתנה ל"דודה". חתיכת אריג-צמר טוב לשת
 שמלות – בשביל שתי האחיות החורגות. סדור "בית יעקב"
 מכורך יפה ונתון בתיק – מתנת אבא. קֶנֶה-עשון עם ענבר
 בקצהו – לאח קובקי. ואחרון-אחרון, לבנה יחידה של
 ה"דודה", לנחומל, חרב קטנה עם חגורת-עור מצוחצחה.
 הניח את כל המתנות על השולחן זו בצד זו וזן
 את עיניו בהן בהנאה מרובה. אחר בדיק שנית את בגדי-

השָׁרֵת הישנים שקבל במתנה. לפי פקודת הקפיטן. מתי ילבשם כאן בעיירה? אולי בפורים? כשהיה פה ב„אורלזיב“ (חופש) האחרון היה מתהלך כמעט ביהירות בבגדי־הצבא והיה מתקן בכל רגע את בית־האחיזה של החרב הארוכה על מתניו המתוחים ומבליט את הכוכב היחידי שעל צוארונג. כוכב ה„גֶפְרֵייטֶר“. זוכר הוא איך הסתכלו בו הבתולות בעברו ברחוב, ואיך אכלוהו הילדים בעיניהם בבואו לקלוזי להתפלל בחג. אבל עתה הקיץ הקץ. את המכנסים ילבש בחורף תחת האדרת, שלא יכירו, ואת המעיל ילבש בבית בשעת עבודה, ורק את הכֶּפֶה ואת הביונט יחזיק כמזכרת. רק לכשיקרא פעם בשנתיים ל„אמונים“ יהיה שם חיל במשך שבועים. בעצם שמח הוא שכלה כבר את ימי שרותו. למשא היו עליו כבר החיים המגושמים בין הגויים עם מאכלי הטריפה. אמנם אהוב היה כל השנים על „ראשיו“, וביותר אהבו הקפיטן הצעיר, שהוא. בונים, היה משרתו בשנה האחרונה ועל־ידו עלה לו להשתכר ולחשוך סכום נאה, שממנו קנה את כל המתנות היפות האלו – ואף־על־פי־כן מוטב לו שהוא כבר בכית. מוטב להיות יהודי בין יהודים...

עודנו עומד נתון למחשבות אלו ולתוך החדר התפרץ בפנים לוחטים, במכנסים קצרים וכתפיות על הכתנת המתנפחת – נחומל שחור־העינים. עוד ב„הדר“ נודע לו, שאחיו החיל בא בעגלה, וכחץ מקשת טס הביתה. על חטמו הוציר עמדו רסיסי־זעה, וכפת־הסמיט הרקומה היתה שמוטה לו הצדה. בונים תלה את עצמו על ברכיו והושיט לקראתו את שתי זרועותיו החסונות. הנער התנפל לתוכן ונלחץ

אל חזוהו האמיץ של אחיו האהוב, וכשזה הרטיב את פניו
בנשיקות, לא מחה, כדרכו, את המקום הרטוב בשרוול.
כי-אם מהר אל השולחן, עמד והביט בעיניים נבוכות אל
כל החמודות הערוכים עליו.

— זאת בשבילי — הצביע בבישנות על החרב.

— כן, בשבילך. רשאי אתה לקחתה ולחגרה.

הנער צִיַת מיד ובצעדים קצובים ובגו מיושר פסע
המסדרונה, שם הסתובב פעמים אחדות לפני אמו הזורחת
בכל פניה, אחר ברח אל ה„חדר“ להקאות לחבריו.
בונים לקח את המטפחת, פרשה ואחזה בכל קצותיה
וכן נשאה המסדרונה אל ה„דודה“. היא התאדמה כולה,
נגבה את ידיה בסינר, קבלה ממנו את המטפחת, הרימתה,
כלפי החלון פעם ופעמים, שבחתה בקול מקופח. אחר קפלתה,
נכנסה לחדר, הניחתה בארון ליד הסדור והמחזור ונסתלקה
שוב למסדרון.

כעבור רגעים מעטים שבו שתי האחיות הגדולות,
דוֹפֶרֶש וּאָלְקִי, הראשונה שחורה והשניה בלונדית. התנשקו
עמו זו אחר זו, קבלו את האריג הטוב, מששוהו והתבוננו
בו לאור מול החלון, גוללוהו על גופן ושאלו זו את זו
אם הולם הצבע את פניהן, ובטרם הספיקו לשאלו לשלומן
ולנסיעתן, התחילו לתפן תכניות של גְזֵרָה ושל מוֹדָה, כל
אחת לפי טעמה, אחר רצו להראות לאמא ושבו והוסיפו
לדבר על הגזרה והמודה.

— וזה הבאתי לקובקי. בודאי לא פסק עוד מעשון.

— פסק? כמדומה, שרק התחיל, אפשר חמישים

סיגריות ביום. לו ראית את אצבעותיו: צהובות ומסריחות, טפו!
התנודדה דובריש.

— ואני — אמרה אלקי — דוקא אוהבת את הריח הזה. אך ה"דוד" מתאונן, שקובקי מוציא הרבה על העשון. מה שהוא משתכר בשיעור אינו די אפילו לחצי. זה ענבר אמתי?

בונים הרים מן הרצפה פירור קש, הניחו על השולחן, שפשף את קצה הקנה במכנסיו, אחר שאב בו את הקש מעל השולחן והראה לאחיות.

— עולה בודאי הון. — אמרה אלקי.
— הנה הולך הפילוסוף! — הצביעה דובריש בחטמה בעד החלון.

כשנכנס קובקי עמד רגע על הסף, צמצם את עיניו הקטנות, הפקחות, באחיו יפה-הקומה, אחר קָטם:
— אחרת לשוב יותר משבועים.

אחר התקרב, הושיט לו כף-ידו הלבנה, הרוחנית, ובונים משכו אליו בחזקה ונשקו על פיו המשופם.
— לך, חזק אתה כמו עָשו.

— כחו של החזיר. באמת כבר קצתי בחיי מפני הטריפות. בווי!

— עתה תקוץ בחייך מפני ה"צ'ולנט".
— מה בכך? אני אוהב "צ'ולנט". בפרט את "הצ'ולנט" של ה"דודה" — טעם גן-עדן! בכל שבת הייתי זוכרו ומתגעגע עליו.

קובקי היה לבוש מעיל אַלְפָּגָא שחור, צוארונו

היה נוקשה וצחור, בעניבתו סָפָה של זהב, מכנסיו מגוהצים וטובים ונעלי־השָׁרוֹ קטנות ומצוחצחות. על שפתיו, בין השפם והזקנקן השחרחרים, היה מרחף חיוך של בטול דק. שערו היה מסורק ונקי להפליא. פאותיו הקטנות היו מסולקות יחד עם השער לאחורי האזניים וכמעט לא נָכְרוּ.

— הנה מתנתך.

— כל־כך קטנה?

שאל קובקי וקשה היה להכיר בקולו, אם בכובד־

ראש ידבר או בלצוֹן.

— ומה חפצת: סוס־מלחמה או תותח?

— לא, באמת קנה־עשון נאה. חן־חן לך, בונים.

הענבר נראה כמעושן גם הוא. אם־ירצה־השם לכשתהיה לחתן, אשיב לך כגמולך כפל־כפלים, כלומר, מקטרת ארוכה עד הרצפה.

והוא הוציא מכיסו את נרתיק־הסיגריות הקטן, לקח

מתוכה אחת, תחבה לתוך הקנה והבעירה.

— ואתה עדיין לא התחלת לעשן?

— לא, עודני קטן. — השיב בונים בתמימות מבדחת,

והאחיות התפרצו בצחוק גדול.

בינתיים נכנסה האם נושאת ביד אחת צלחת גדולה,

ועליה ערוכים נתחי־הדג החמים, הממולאים, ובשניה אלפס

הרוטב הריחני. את שניהם העמידה על ספסל סמוך לכירים,

נעצה את כפיה במתניה והתבוננה מתוך התפעלות במתנות

וב"ילדים". מבטה היה עובר מאיש לאיש ולכולם העניקה

אותה מנת אהבה רכה.

— חבל שלא ראיתם את נחומל חגור־חרב. חיל
ממש. מיד ברח אל הַחֹדֶר. אפילו את כוס החלב לא
שתה. — התרסקה האם בדמיונה על בנה יחידה.
אחר התחילה דובריש להקיף את בונים בשאלות
על חייו בצבא, על התמרונים האחרונים. ובפרט על העיר
לבוב. היא היתה פעם בלבוב, בדרך נסיעתה אל דודה
בגרודיק, ושהתה שם יומים. מאז מלא מוחה תמונות
וזכרונות מן הכרך, ואם מזדמן לה מי שהיה שם, מיד
היא מסבכתו בשיחה על מה שראתה שם, זוכרת ומזכרת
בנינים ומקומות ומנהגים ומבטאים, ובשעת מעשה נצתות
עיניה והיא דומה כולה כנשאת על כנפי דמיונה למרחקים.
אך האם שיצאה ושבה הפסיקתה:
— הוא פֶּלֶה מרעב ואת מפטמת אותו בדבורים.
ערכי לו, דובריש, את השולחן ואתן לו מנה של דגים.
עד ארוחת העֶרְבִים עוד רחוק.
והבת מהרה וערכה את השולחן ואחותה עוזרת על
ידה. בונים יצא המסדרונה ליטול את ידיו ואלקי הוציאה
מן הארון אלונטית נקיה ונשאתה לקראתו. הוא אמר בקול
„שאו ידיכם“, ישב אל השולחן ובצע מן הפת הטובה. בברכו
טבל את „המוציא“ במלח, אחר התחיל אוכל את הדגים
החמים והמתפוררים בתיאבון גדול, כשהוא מגלגל בשיחה
עליזה בין לעיסה ללעיסה. וקובקי, שנטל עליו להמתין
בארוחה עד בין־ערבים, התהלך בחדר ועשן מתוך הרחבת־
הדעת, הסתכל בכל פעם בקנה ויחד עם עשן הסיגריה
בלע את רוקו, ששפע מפיו מפני ריח־הדגים המגרה שמלא

את האויר. באמת היה מסכים לאכול את הדגים בשעה זו, יחד עם בונים, אך התבייש להציע ל„דודה“.

האחיות חטפו ואכלו כל אחת פרוסת לחם עם „מוֹסְקָל“* שתו כוס תה ושבו אל חברתן יחד עם חתיכת האריג, שהביא לבן אחיהן החורג. קיבקי נודעף מפני הרעב, אך לא רצה לאכול כלום, נסגר בחדרו ועסק שם בספריו. נחומל שב מן ה„חדר“ בבכי גדול: אחד הילדים עָקַם לו את קצה החרב. לאחר שבונים יִשְׁרָה באצבעותיו והחליק בחבה על פניו, שב הילד בשמחה חדשה אל ה„חדר“ להיות שם עד בין השמשות. האם כבסה לבנים, קטנים בחצר. מן השכנים באו ונתנו שלום לבונים ואחרי שהוא סרב להכנס בשיחה נאנחו ונסתלקו. לבסוף נשאר יחידי בבית. שכב על הדרגש, התמתח יפה, שלב ידיו תחת ערפו, קם ושכב שוב. את כל הכתמים שבתקרה מנה, השביע את עיניו מן התמונות שעל-גבי הקיר, עמד והתבונן מקרוב בכל עשר הדמויות שבתמונת „סולם חיי האדם“, שבו עולה ויורד האדם מהיותו בן שנה עד היותו בן מאה. התמונה הזאת היתה תלויה בביתם זה כעשרים שנה ותמיד היה שב להתבונן בה. היא גם העלתה על זכרונו מה שכתוב על ענין זה בפרקי אבות. כן, עתה ילמד שוב, כמו לפני לכתו לצבא, בכל שבוע את הסדרה עם רש"י ובשבתות פרקי אבות עם ברטנורא. חבל שבחורף אין לומדים את הפרקים היפים האלה. בשבתות ובמועדים

* דג קטן כבוש בחומץ ובצלים.

ילך להתפלל בקלויו. טוב להיות יהודי. כמה נכסף למונהגי
 ישראל! אך בינתיים תקף עליו השעמום. במשך שלוש
 שנים רצופות רגיל היה לעשות יום יום בשעות קבועות את
 עבודות־השרות בדיקנות ובקפדנות, ועתה בחדר שומם
 ודומם זה הרגיש מועקה משונה. הארוחה הערבה שעָבַל
 מלאה את שריריו גרוי מציק. קם איפוא ויצא החוצה. אך
 בעברו את היפתן נזכר שהוא גלוי־ראש, שב וחבש את
 כובעו ויצא שנית. הקיף את הבית משלושת עבריו, התבונן
 בו בעין בוחנת, נסה את גדר־היתדות אם איתנה היא.
 לא, היא התנודדה בשתי מקומות. מחר, מחרתים יתקננה.
 מתחת לשפולי הגג היו הרבה קני סנוניות אפורים וצפופים,
 אך אחדים כבר היו עזובים. התרחק קצת וראה על הגג
 עצמו כמה לוחות־עץ רקובים ומבוקעים. גם את אלה צריך
 יהיה להחליף בחדשים. עוד מעט יתחילו הגשמים הגדולים.
 פלא, שאביו לא דאג לכך, הלא תמיד זהיר הוא וקפדן
 בכמו אלה! אחר הגיע אל אחורי הבית מצד הסמטה.
 מנגד, מעבר לסמטה, היה ביתו של השכן הזקן ר' שעיה
 ה"שורף". הזקן, אמרו לו, שוכב חולה זה כחצי שנה.
 אחרי שני הבתים, במורד הסמטה, השתרעו גני־ירקות
 אחדים ואחריהם היו כבר בתי הגויים הנמוכים, ומאחרי
 אלה השתרעו פְּרִי־הדשא הרחבים הירוקים במשך כל ימי
 הקיץ. עתה נראו עליהם ערמות השחת, שנקצרה כבר
 השנה בפעם השלישית. הוא סקר את כל המראה בעיניו
 החדות וספג הכל בראש מורם וברגש חי, כאילו הוא רכוב
 על סוסו הטוב ומגמא את המרחקים. הכל הבהיק בשמש.

באויר נשאו והתפתלו קורים לבנים, נוצצים. מבתי הגויים
 עלה עשן. מחצריהם נשמעו דפיקות כחטיבת עצים. מחצר
 אחת הגיע גם קשקוש של מכות-זריה. הוא הפנה שוב
 את עיניו אל ביתם הישן. בירכתיו היתה דלת הרפת,
 דלת רחבה וסדוקה, נשענת אל המשקוף והמזווה ברפיון.
 נגש ונסה לדחפה באצבעותיו. הדלת נפתחה מעט, אך
 נעצרה בזבל ואי-אפשר היה להזיזה יותר. הוא פסח על
 המפתן ונכנס לתוך הרפת. אלומות-האור שבקעו בעד
 הסדקים שבקירות עמדו באפלולית באלכסון. ריח של זבל
 ושל זיעת בהמות עמד צפוף באויר. היתה שם דממה
 מופלאה, שהופרעה מזמן לזמן על ידי צפצוף צפרים. בתוך
 הזבל נכרו מקומות רבצן של שתי הפרות, שהיו עתה
 במרעה. גם גדרת העגל בפנה היתה ריקה. על הקיר שמצד
 הבית, האטום והמטויח חומר אדום, היו קבועות שתי
 טבעות והשלשלאות הכבדות נגרו לארץ. ליד אחת הטבעות
 עמד עביט עם שיירי מספוא וזבובים התעופפו בו וזמזמו.
 ליד הקיר החיצון, המסודק, היו ערוכים גזירי עץ מבוקעים
 ובקצהו עמד לול האווים הריק, כי טרם נקנו אוזים לפטום.
 הוא נשא את עיניו אל העליה המקורה מרישים אחדים.
 על חלק ממנה היתה כבר ערמת שחת וקש, אך ברובה
 היתה ריקה ובינות לקורות נראו מרומי הגג עם המעשנה
 העבה באמצע. צפרים התחבטו וצפצפו מתחת לדיומד הגג.
 בונים פסע פסיעה והנה נשמעה שריקה תחת כף-
 רגלו ומי הדומן נסחטו ועלו כשלולית. או, אבא התחיל
 מתרשל! הפרות המסכנות בודאי מלוכלכות! מנגד, בזוית

אחרת עמדו כלים אחדים: מעדר, מגוב, מלגז של עץ וקלשון. בלי מחשבות רבות פשט בונים את מעילו, הסיר את כובעו וצוארוננו, הניחם על סואר העצים, חפת את שרוולי כותנתו הלבנה, אחז בקלשון, הרחיב בכל כחו את הסתת, אחר עמד מאחורי הדלת והתחיל עוקר משם את הזבל ומוציאו בעד הפתח החוצה. אד חם וחרוף עלה מתחת לשכבה המוסרה. הקלשון נתקע עמוק והרים שכבה רחבה, כי קש-המצע היה ארוך ולא נרקב כל-צרכו, אך הידים האמיצות קרעוהו והשליכוהו בכח החוצה. כעבור עשרה רגעים עלה בידו של בונים לפתוח את הדלת לרוחה. הרפת נתמלאה אור. נעליו היו כבר מלוכלכות בזבל, גם על מכנסיו היו כתמים גדולים ואפילו על כתנתו ועל פניו נתזו נקודות חומות. אך הוא לא השגיח בכל אלה, עמד באמצע הרפת והיה עוקר את הזבל וזורקו החוצה לערמה. ככל שסלק את השכבות העליונות היה הזבל רקוב ומפורר, אך גם רטוב יותר. הקלשון העלה עתה רק מנות בינוניות וקטנות. הוא ראה שיש כאן עבודה לשעתים ויותר, אך החליט לפנות את הזבל כולו עד שוב אבא מן הכפר והפרות מן המרעה. גם זו תהיה מעין מתנה.

והנה בעודו עושה בעבודה הקשה עבר כמחליק חורזיר לבנבן את המפתן, נכנס לתוך הרפת ועמד לנבור בזבל.

— אֶ-קִישׁ! — גער בו בונים. החורזיר נבעת, טפח על עצמו באזניו החומות ויצא החוצה. אך כעבור רגע חזר. עיניו הזעירות מושפלות וחרטומו נובר, נובר. הפעם קלע

בו בונים גזר-עץ קטן. החוזרזיר סלסל את חוט זנבו ונמלט, כמעט התגלגל מעל המפתן. אך לא עברו רגעים מעטים והוא עומד שוב ברפת ותוחב את חרטומו בזבל, סמוך לרגליו של בונים. זה פגע בו בבעיטה והחוזרזיר נחבט מתוך צויחה אל הקיר, התהפך ונפל לתוך העביט, שם התרוצץ רגע וצפצף, אך לבסוף עבר את שפתו וברח מן הרפת.

— לעזאזל, פגע-רע שכוה! הפעם קבל כדבעי ולא

ישוב.

ובונים שב לעבודתו. הפעם עברו כעשרה רגעים והחוזרזיר לא נראה. בונים התחיל מזיע ומדי רגע מחה בשרוולו את הזיעה מעל מצחו ומעל פניו. השרוול התלכלך מאוד, אך הוא השתקע בעבודה במין התמסרות עד כדי כעס. הוא כבר נפנה, אחוריו אל הפתח, ערם את הזבל המפורר לתולית. כדי שיוכל לקלוט בקלשון הרבה בבת-אחת. והנה הרגיש מה חוכך ועובר על רגלו. ומיד נראה לו שוב החוזרזיר. הדם פרץ לתוך פניו הלוהטים וחימה גדולה תקפתהו, ובהיות החיה על התולית הרים את הקלשון וחבט! תקע בה את ארבעת שָׁנָיו בבת-אחת. החוזרזיר צוח ופרפר ברגליו ובראשו. אך שְׁנֵי הקלשון החזיקוהו ודמו שתת מארבעה מקומות וצָבַע את גופתו הצחורה. צויחת החיה ומְרָאָה הכעיסו את בונים עוד יותר, הרים את הקלשון עם הגוף המפרפר, ובתנופה אחת לאחור ולפנים זרקו בכח החוצה. החוזרזיר נשלף מעל הקלשון, נפל על הזבל. התהפך פעמים, אחר נח בלא תנועה. הוא

נפח את חייו. בונים עמד ברפת זקוף, הקלשון אדום-
השנים בידו והוא תוהה כולו. מה עשה? הרג חזיר! מי
יודע למי מן השכנים הוא!

עודו עומד תוהה, נשמעה בחוץ צוחה בלשון הפולנית:
— מִטְקוּ בּוֹסְקָה! (אם האלהים!) הרי זה חֲרוֹשְׁצ'יק,
חזרוזיר המסכן! איזה רוצח הרגו? אויה, הצי-לו, אנשים!
והקול רץ רץ והתפשט כהד איום במורד הסמטה.
וכעבור רגעים מספר עלו קולות אחדים מעורבים יחד,
קולות ילל, איום וחרוף, והם הולכים ומתקרבים. עד מהרה
נראו לפני הפתח והערמה: הנגר פֶּן קוֹנסְקִי, הארוך והחנור
בחגור-העבודה וזוית-נגרים בידו; פְּנִי יְדוּיגָה, אשתו, קטנה
ורזה, זרועותיה חשופות ושמלתה המקובצה בחגורה מורמה
עד לברכיה (היא באה מן הכביסה), ועמהם פְּנִיָּה פְּרָנְיָה,
בתם היחידה. שלשתם צעקו בערבוביה ונענעו בידיהם
בתנועות ריתמיות כמשחקים על הבמה. פֶּן קוֹנסְקִי נענע
את הזוית והצביע בה פעם על נבלת החזרוזיר, פעם על
בונים ופעם על חלון ביתו של סגל. פְּנִי יְדוּיגָה החזיקה
את מקל-הכביסה ועשתה בו תנועות דומות לתנועות בעלה,
ופננה פרניה — פניה הוצפו אודם כפיאזניה שנתלבלבה,
עיניה גדולות ומתרוצצות, סנטרה המחודד ברשעות גדולה
ופניני שניה מצהירות בין שפתיה הורודות, הפעורות.

פֶּן קוֹנסְקִי צרח בקולו הצרוד:

— לוֹ'נְדֵרמִיָּה אמסרנו, את הרוצח! לכל ימי חייו
אכלאנו בבית-הסוהר! שמעתם? לנקוב חזירו של קְטוֹליִק!
את בית אביו אמכור! יְדוּיִסִי, תניני לרוץ אל הוֹ'נְדֵרמִיָּה!

פני ידויגה צעקה:

— הביטו וראו, בצבא היה, לרצוח למד! חזיריהם של קטוליקים הגונים ידקור! ידקור אלהים את בני-מעריך כאשר דקרת אותו. את האהוב. את טַנְפְתו אינך שוה, יהודי מכוער! הביטו, בצבא היה, לרצוח למד!

והפנינקה צעקה-שרה:

— ראו את פניו המכוערים! רוצח שכזה! את חרושצ'יק דקר! בוא, בוא הנה, יהודי מכוער! בפניך המכוערים אירק! כך: טפו, טפו, טפו!

ופתאום השתערה על נבלת החזרזיר, השתטחה עליו, חבקתו בידיה, הרימה את חרטומו הנובל, הביטה בעיניו הכבדות, נענעה את אזניו הארוכות והתיפחה בזמר:

— חרושצ'יק יקירי, יחידי, חביבי! מי הרג אותך? מי שפך דמך הטהור? החיל הרע הזה! המכוער הזה! ינקום האדון ישו את נקמתך, חרושצ'יקו, חרושצ'וניו מחמדי, אוצרי!

ובונים עמד כל העת רגליו נטועות בזבל והוא נשען על הקלשון, הביט נבוך ומבויש ולא ידע מה יעשה, מה ישיב. בינתים נתגלו מאחוריו ברפת ה"דודה" ואחיו קובקי, שניהם מבוהלים מן הקולות ומן המחזה, ובחוץ נתאספו כמה שכנים, יהודים ונוצרים, מהם הסתכלו ומהם התערבו בדברים לשבט ולחסד. אך בונים לא זע. הכל הסתחרר והבהב לעיניו. מה כל האנשים האלה רוצים? האומנם רוצח הוא? והרי החזרזיר כה הציק לו. כמה פעמים הבריחו וזה חזר בכל פעם וזחל ונבר והרגיוו. בצבא

למדוהו איך להרוג אנשים, איך לתקוע רומח בלב, בבטן, בגב, אל החומש! והוא כל-כך התרגל במחשבה זו, שלא היה בה בשבילו כל אימה. והנה דקר חזרוזיר טמא – והדבר עורר מחזה כזה... דמעות נדחקו לתוך עיניו. רק היום שב הביתה והיה כה שמח, והביא מתנות לכל בני משפחתו, והנה כבר גמל להם בעד כל המתנות האלו! את אביו טרם ראה – עתה יבוא זה ויראה מה פעל האולגני המגושם שלו! איך יביט בפני אביו היפים, האהובים? וכעסם והתרגשותם של העומדים בחוץ הולכים וגוברים. פני ידויגה לקחה מלוא חפנה מן הזבל וזרקה בו. הזבל פגע בכתנתו הלבנה וטפח עליה כתם גדול. פן קונסקי פניו כבר הכחילו מרוב צעקות והוא רקע ברגליו על מקום אחד. רק פרניה עור התמודדה על החזרוזיר, לטפתו וחבקתו בדמעות.

בונים רצה לומר להם, שיחדלו מצעוק. הוא ישלם להם את מחיר החזיר משלם, כפלים משויו ישלם להם, ובלבד שישתתקו וילכו להם, אך – קשה היה לו לגרוע עין מן הנערה המתרפקת על החזרוזיר המת. היא גדלה כל-כך במשך הזמן שלא ראה אותה, והרי היא פּנְנָה גמורה. עתה בהתרגשותה ובזעמה היתה לזהטת כולה. עיניה הבריקו בדמעות, סנטרה רעד ושפתיה הרטובות זעו כשושנים טלולות. הוא חדל לשמוע את קללותיה וחרופיה, רק את דמותה ראה, דמות מפרכסת, רעננה, לזהטת מחיים ומרגש. אך הנה נתמלאה אזנו שוב קולות נוראים. עתה עמד איזה פולני זר, גדול-גוף ותלוי-שפם, ונסר בקול עבה

ואים באגרופים קפוצים, שהוא ינקום בו, ביהודי צמא-הדם.

והנה נתמלט מפי בונים קול תינוקי, רווי-דמע:

— הסו, אנשים טובים! אני אשלם לכן קונסקי בעד
החזרזיר. כמה שישית עלי אשלם. אל תצעקו, אנשים טובים!
לא בצדיה הרגתיו, האמינו לי!

ועיניו הביטו אל פרניה. זו שתפסה את מבטו, התרגשה
עוד יותר, קפצה ועמדה על רגליה והתחילה מחרפתו ביתר
שאת. כסכינים מלוטשות עפו דבריה מול בונים, כעדת
צָרְעוֹת זמזמו על פניו, על אזניו, כמחטי-ארס חדרו אל
מוחו, אל לבו. אך הוא נצב בלי-נוע ומלמל:
— אין דבר, אשלם, אשלם.

הנגר ובני-לויתו לא חפצו לשמוע וטענו רק אחת:
הם מוכרחים למסרו לז'נדרמיה. ירקב בבית-האסורים!
ופן קונסקי נפנה פתאום:

— בואנה, יְדוּיסיו, פרניו, הביתה. רק אתלבש
וארוץ אל הז'נדרמיה. עוד היום יהיה כבול בכבלים!
בואנה, בואנה!

ושלשתם הפכו פניהם בועם והתחילו ממהרים במורד.
פרניה הרימה את החזרזיר, לחצתהו אל לבה ונשאתהו
הביתה, כשהיא מנענעת במהירות את גופה, כי פגרה
אחרי הוריה.

בונים הביט אחריה ונפשו סוערת בו באלף מבוכות.
אך באותו רגע נשמעו שעטות סוס ורעש אופנים.
ר' זלמן-ליב סגל שב הביתה.